Ach, ty zatracené neutra: Realizace shody v plurálu[1]

Václav CVRČEK | Ústav Českého národního korpusu FF UK
Ondřej DROBIL, Anna DITTRICHOVÁ, Adrianna ARŁUKOWICZ | FF UK

Oh, those damn neuters: The realization of plural agreement with neuter nouns

The current codification of neuter plural agreement in Czech does not fully reflect contemporary usage and has no convincing support in arguments from a functional or communicative perspective. This article presents the results of a corpus analysis focusing on agreement in the noun phrase (*nová/é/ý města* 'new towns') and in the active participle (*města byla/y* 'towns were') with respect to the variability of Czech registers. The analysis of the frequencies of variants in eight different corpora representing various types of written texts, internet communication and spoken registers shows that the occurrence of non-codified forms is influenced by the mode of communication (written vs. spoken), and the degree of formality and spontaneity of the given communication; e.g., in more formal and prepared monologues, non-codified variants are as frequent as the codified ones. Exclusive occurrence of the codified forms can be detected only in those written texts whose authors take considerable account of the codification. The results of the study highlight the need to reconceptualise the language policy of Czech.

Key words: adjectives, agreement, codification, morphology, neuter gender, participles, literary/standard Czech

Klíčová slova: adjektiva, kodifikace, morfologie, neutrum, participia, shoda, spisovná čeština

Motto: „To jsou koťata májové, čtyr barev, ty chytají výborně myši; dobré jsou v domě. Kuřátka jsou ochočeny, a když si je Barunka naučí, budou za ní běhat jako psíčkové!“ povídala babička… (Němcová, 1999, s. 13)

1 Úvod

Prvotním impulsem pro sepsání této studie byla osobní zkušenost jednoho z autorů s jednáními Vědecké rady FF UK. Ačkoli není pochyb, že zasedání tohoto akademického orgánu představují typicky veřejné a oficiální komunikační situace (zejm. v částech, kdy jsou projednávána habilitační či profesorská řízení), při nesystematickém pozorování vyšlo najevo, že shoda u neuter v množném čísle je v těchto případech realizována často v rozporu se stávající kodifikační úpravou (*navržené témata*, *ty schválený usnesení*, *profesorské řízení proběhly* atp.). Cílem tohoto článku je proto

[1] Tento výstup vznikl v rámci programu Cooperatio, vědní obor Lingvistika (uskutečňovaného v rámci UK).

na základě korpusových údajů zmapovat tento jev v současné češtině a na pozadí těchto zjištění vyslovit obecnější soudy k přetrvávající jazykověregulační praxi.

Na rozdíl od polemik o jazykové regulaci vedených z ideových pozic, které v zásadě formulují programové postoje (např. vystoupení Pražské školy při ustavení teorie jazykové kultury), se v tomto článku chceme vyjadřovat ke kodifikační praxi na základě pozorování současného úzu a se zřetelem k rozporům mezi ním a současnou kodifikací. Ideologické pozice argumentující ideálem jazykové regulace (jak by se jazyk ne/měl regulovat) se autorům tohoto článku zdají být vcelku vyjasněné a diskuse mezi zastánci jednotlivých konceptů nepřinášejí v debatě zásadní posun. Nabízíme proto jiné východisko k diskusi, které staví na konkrétní jazykové matérii a které klade zcela konkrétní otázky k dalšímu vývoji kodifikace češtiny v současné situaci.

Variabilita v tom, jak se realizuje shoda u neuter v plurálu, je v češtině už několik staletí (viz i motto článku; podrobnější historické exposé viz Sojka, 2018, s. 206). Jak potvrzují diskuse o obecné češtině, více než 70 let se tento fakt explicitně reflektuje i v kontextu možné kodifikační revize (k samotnému argumentu v níže uvedené citaci se vrátíme v odd. 6):

> Zdá se však, že nebude dobře možné zavést ze systémových důvodů typ *ty nové okna byly*, i když dosavadní spisovný typ v běžně mluveném jazyce žádnou oporu nemá. Ve spisovné češtině je totiž velké množství substantiv zakončených na *-í*, u nichž se singulár a plurál rozlišují jen tvarem připojeného adjektiva nebo zájmena: srov. *nové zařízení – nová zařízení*. Totéž je i u neproduktivního typu *pole*, k němuž patří nikoli řídká substantiva na *-ště* (*hřiště*, *cvičiště*); kategorie singuláru a plurálu se zde potenciálně rozlišuje tvarem připojeného adjektiva nebo zájmena (*nové letiště – nová letiště*). Zrušením shody u neuter v plurálu zanikla by tato rozlišovací schopnost u adjektiv a to by vedlo k narušení morfologického systému. Že jazyku na odstraňování takové nežádoucí homonymie u typu *pole* záleží, na to ukazuje přechod některých substantiv k typu *kuře* v našich nářečích: *srcata*, *strňišťata*, *leťišťata* atp. Soudíme proto, že je třeba shodu substantiv a adjektiv neuter v plurálu ve spisovném jazyce zachovat (Chloupek et al., 1962, s. 264).

Samotný fakt, že byla shoda neuter tematizována jako potenciální dubleta v kodifikaci už před více než 60 lety a poté v průběhu let znovu, např. v článku Krause et al. (1981, s. 231), samozřejmě neříká nic o tom, jak se zastoupení jevu v úzu proměňuje (zda ustupuje, nebo naopak přibývá). Jak upozorňuje Chromý (2008), k takovým závěrům bychom museli provést empirický výzkum, pro nějž většinou nemáme dostatek vhodných dat. V naší sondě se opíráme o širokou paletu jazykových korpusů (viz odd. 3), dílčí srovnání můžeme provést se studií Kaderky (2007), která se tématem zabývá na materiálu reflektujícím stav před více než 20 lety a jev zkoumá v užším vymezení (pouze atributivní shodu v nominativu a akuzativu), a studií Sojky (2018), která prezentuje data novější (2016–2018), ale je založena pouze na datech z jedné komunikační situace (televizní diskuse).

Oficiální kodifikace, stejně jako většina gramatických popisů – namátkou MČ2, Štícha et al. (2013), Trávníček (1948) – však toto kolísání ignorují,[2] čímž podporují

u svých čtenářů dojem, že kodifikovaná varianta je nejen vhodná pro všechny situace, ale zároveň většinová. V této souvislosti uveďme, že dle našich zkušeností určitá část mluvčích ve společnosti skutečně považuje kodifikaci, tedy to, co si osvojí v souladu s Pravidly českého pravopisu či jinými autoritativními popisy, za závazné pro jakoukoli formu komunikace, jakkoli je to mnohdy v rozporu s intencí tvůrců těchto příruček. Tato studie si klade za cíl nejen prozkoumat podobu shody se substantivy v neutru plurálu v současné češtině, ale zároveň tento fenomén podrobit diskusi v kontextu současné jazykověregulační činnosti a možností, které se v její budoucnosti otvírají.

2 Vymezení jevu

Materiálová část této studie se zaměřuje na to, jak se v různých registrech češtiny a v různých komunikačních situacích realizuje shoda s neutry v plurálu. V úhrnu má současná čeština – nepočítáme-li úzce regionálně omezené nářeční varianty, které jsou z hlediska celkové frekvence v úzu marginální – k dispozici tři varianty:[3]

(1) s koncovkou *-á/a* (*velká města*, *města rostla*)

(2) s koncovkou *-é* (*velké města*)

(3) s koncovkou *-ý/y* (*velký města*, *města byly*)

Varianta (1) je nejstarší, pravděpodobně se vyskytovala už v praslovanštině, varianta (2) se objevuje později nejspíš jako analogie s tvary feminin v plurálu a konečně varianta (3) je důsledek pádového synkretismu, jehož působením dochází k unifikaci koncovek přes všechny rody v plurálu, doložena je např. v Rosově (1991, s. 94) Čechořečnosti z roku 1672.

Tyto koncovky se můžou uplatnit na následujících systémových pozicích:

– u tvrdých adjektiv v nom., ak. a příp. vok. pl.,
– u zájmen (vyjadřujících rod) s adjektivním skloňováním v nom., ak. a příp. vok. pl.,
– u zájmen (vyjadřujících rod) s neadjektivním skloňováním v nom., ak. a příp. vok. pl. pouze ve variantách (1) a (3),
– u slovesných participií činných i trpných – týká se pouze variant (1) a (3).

---

[2] Výjimku v tomto ohledu tvoří popis variace u Sgalla et al. (1992, s. 110–111), neúplnou informaci najdeme v Mluvnici současné češtiny (Cvrček et al., 2015, s. 241) a letmou zmínku o hovorovosti podoby *děvčata psaly* pak nacházíme v PMČ (s. 418). O tom, že shoda neuter v plurálu může mluvčím činit potíže (na rozdíl od jiných případů shody), se vyjadřuje Karlík (2017).

[3] Formálně podobné koncovky v zájmu přehlednosti a úspory místa popisujeme v analýze najednou, i když si uvědomujeme, že funkce jmenné a slovesné koncovky je samozřejmě zcela odlišná. Vzhledem k tomu, že o morfologickou funkci v analýze nejde, můžeme tento rozdíl zanedbat.

Jak se pokusíme na základě korpusového průzkumu ukázat, využití těchto variant kolísá v závislosti na komunikační situaci a typu textu. Vedle toho je ale distribuce koncovek provázaná také se strukturní funkcí. Např. pasivní participium se (bez ohledu na rod) koncentruje významně do psaných oficiálních textů, a tudíž nedává prostor pro průzkum distribuce jednotek v závislosti na typu komunikační situace. Jiným případem, který znemožňuje efektivní srovnání, jsou osobní zájmena (*ona města* vs. *ony města*), u nichž průzkum ztěžuje vysoká homonymie (a tedy i značná chybovost morfologického značkování).

V dalším srovnání se proto budeme soustředit na dva nejčastější případy: realizace ve jmenné frázi (adjektiva + adjektivně skloňovaná zájmena) a v rámci činného participia, resp. slovesné fráze, tedy u jevů, které jsou doložitelné ve všech zkoumaných typech textů a umožňují srovnání.[4]

3 Vybrané korpusy

Cílem výběru použitých korpusů pro naši analýzu bylo pokrýt široké spektrum variet jazyka, tj. psanou češtinu, mluvenou češtinu, přechodové a pomezní variety, a to v co nejaktuálnější podobě. Vzhledem k způsobu hledání (použitým atributům v rámci zadávaného dotazu; viz odd. 4) bylo podmínkou, aby všechny použité korpusy byly lemmatizované a morfologicky značkované. Celkem jsme využili osm korpusů či subkorpusů.

Současný psaný jazyk byl zastoupen především korpusem SYN2020, tj. nejnovějším synchronním korpusem psané češtiny (obsahujícím texty z let 1995–2019),[5] konkrétně jeho dvěma subkorpusy, a to subkorpusem tvořeným pouze beletrií (txtype_group: FIC) a subkorpusem tvořeným oborovou literaturou (txtype_group: NFC). Publicistika z korpusu SYN2020 do analýzy zahrnuta nebyla, jelikož pro reprezentaci tohoto textového typu byl využit denně aktualizovaný korpus ONLINE2_NOW, který obsahuje internetovou žurnalistiku, a to z aktuálního měsíce a šesti měsíců předcházejících.[6]

---

4 Toto zúžení není výsledkem pouze pragmatických motivací. Zaměřujeme-li se na shodu u neuter v kontextu současné kodifikace, dává smysl tento jev zkoumat v případech, které variaci skutečně umožňují, a nikoli v případech, kdy jedna z variant je (téměř) vyloučena např. kvůli extrémně výrazným stylovým příznakům nadřazené jednotky (jako je kombinace pasiva a nekodifikované koncovky nebo naopak tabuového slova a kodifikované koncovky). Rozhodnutí o ne/přijetí alternativní shody do kodifikace by se totiž nakonec nejspíš týkalo en bloc všech případů dané varianty, nikoli podmíněně pouze některých výskytů v úzce specifikovaných morfologických kategoriích.

5 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:syn2020“, Příručka ČNK, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:syn2020&rev=1661786602 (zobrazeno 22. května 2023).

6 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:online:gen2“, *Příručka ČNK*, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:online:gen2&rev=1671721755 (Cit. 22. 5. 2023).

Mezi psaností a mluveností se nachází pásmo projevů, jež kombinují charakteristiky obou variet (srov. s vymezením mluvenosti u Hoffmannové (2016)). Mediálně psané texty vykazující některé rysy mluvenosti jsou v naší analýze zastoupeny texty z korpusu ONLINE1 z období od ledna 2017 do března 2021,[7] konkrétně obsahem ze sociálních sítí Facebook, Instagram a Twitter/X (jde o texty označené jako doc.media_type: facebook, instagram, twitter). Druhým zdrojem pro tuto kategorii jsou texty z internetových fór (doc.type: forum), které jsme čerpali z korpusu NET v2. Texty označované jako written-to-be-spoken, tedy mediálně mluvené, ale s výraznými prvky psaného jazyka, naopak pokrývá korpus ORATOR v2, jenž sdružuje připravené, předem napsané monologické projevy, přičemž nahrávky pochází z let 2005–2019.[8]

Spontánní (tj. nepřipravenou, dialogickou a neformální) současnou mluvenou češtinu pak reprezentují korpusy ORAL v1, jehož nahrávky pochází z let 2002–2011,[9] a novější ORTOFON v2, jenž obsahuje nahrávky z let 2012–2017.[10]

4 Identifikace shody v korpusech

Případy shody je třeba vyhodnocovat zvlášť pro jmennou frázi a zvlášť pro participiální užití. Proto jsme při hledání ve výše uvedených korpusech použili dva dotazy. Jsme si vědomi toho, že dotazy nepostihují všechny případy shody, to při variabilitě realizací shody není možné, a zároveň že občas vlivem chybovosti anotace identifikují případy, které pro náš průzkum nejsou relevantní (k tomu viz odd. 4.3).

4.1 Jmenná fráze

Pro hledání jmenné fráze jsme využili následující CQL dotaz:

```
[(tag="P..P[145].*" & lemma="(.+ý(koliv?|si)?)|(ten|tenhle|tento|onen|sám)|
(můj|tvůj|svůj)") |
(tag="A..P[145]....1.*" & lemma=".+ý")]{1,2}
[tag="[DTC].*"]?
```

7 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:online“, *Příručka ČNK*, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:online&rev=1671718996 (Cit. 22. 5. 2023).

8 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:orator“, *Příručka ČNK*, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:orator&rev=1661786719 (Cit. 22. 5. 2023).

9 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:oral“, *Příručka ČNK*, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:oral&rev=1661786671 (Cit. 22. 5. 2023). Korpus jsme použili jako celek, tj. včetně části ORAL-Z (asi 12 % dat), která obsahuje několik nahrávek poloformálních situací.

10 Cvrček, Václav – Richterová, Olga (eds.), „cnk:ortofon“, *Příručka ČNK*, http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:ortofon&rev=1661786719 (Cit. 22. 5. 2023).

[tag="A..P[145]....1.*" & lemma=".+ý"]{0,3}

[tag="N.NP[145].*"]

Základem dotazu (jeho posledním členem) je substantivum (neutrum) v nom., ak. či vok. pl. Před ním může stát různě rozvitá jmenná fráze obsahující klastry adjektiv, zájmen a dalších slov, která ho rozvíjejí (např. *tato vrcholná polyfonně strukturovaná díla*). V obecné podobě by se vzorec dal zapsat takto:

zájm./adj. + (adv./část./čísl.) + (adj.) + subst.

Pozice v závorkách jsou nepovinné, první a třetí prvek mohou být tvořeny až dvěma, resp. až třemi slovy (viz rozsah ve složených závorkách v rámci CQL dotazu). Adjektivum je specifikováno z hlediska pádu, čísla a rodu, ale také z hlediska podoby lemmatu (končí na *-ý*, což vymezuje tvrdá adjektiva, typ „mladý“) a z hlediska stupně (10. pozice tagu, která udává, že ve výsledku se smí objevit pouze případy s pozitivem).

Pro hrubou představu, o jak častý jev se jedná, můžeme uvést počet výskytů odpovídajících tomuto dotazu v nejpoužívanějším reprezentativním korpusu SYN2020. V něm tento dotaz identifikuje celkem 103 667 případů shody, což představuje asi 850 výskytů na milion slov. Jak uvidíme níže, ne všechny tyto doklady jsou pro náš výzkum relevantní, základní představu o četnosti jevu si z toho ale můžeme odvodit.

Z dotazu je patrné, že analýza zanedbává případy postponovaných atributů (*křesla potažená suknem*) nebo kombinace obojího (*takové ty dvířka veliké*). Je to jednak proto, že postponované případy jsou koncentrovány pouze do některých typů textů, a jednak proto, že jejich celková frekvence (v SYN2020: 6 546 výskytů) je ve srovnání s anteponovanou variantou výrazně menšinová (v mluvených korpusech najdeme jednotky či nižší desítky).

4.2 Participium

Hledání participia vycházelo z tohoto CQL dotazu:

```
(([tag="N.NP1.*"]
[tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*
[tag="Vp.*"])|
([tag="Vp.*"]
[tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*
[tag="N.NP1.*"]))
within <s/>
```

Dotaz, který jsme použili pro hledání participií, nacházel substantiva (neutra) v nominativu plurálu následovaná libovolnou pozicí (s výjimkou sloves v infinitivu

nebo kondicionálu, spojek a interpunkčních znamének), po níž následuje *l*-ové participium (vč. příklonného *s*). V dotazu byla zahrnuta i možnost vyhledání těchto tokenů v opačném pořadí, tedy nejprve *l*-ové participium, libovolná pozice a následně neutrum v nominativu plurálu. Podmínka na posledním řádku specifikuje, že všechny elementy se musí nacházet v jedné větě. Schematický zápis by vypadal takto:

subst. + (volná pozice) + particip. NEBO particip. + (volná pozice) + subst.

Pro srovnání s jmennou frází (viz údaj výše) můžeme uvést, že takto sestavený dotaz vyhledá v korpusu SYN2020 celkem 27 373 případů shody, což odpovídá zhruba 225 dokladům na milion slov.

4.3 Korekce kvůli neadekvátní anotaci

Vzhledem k tomu, že dotazy významně využívají morfologické značkování, je dobré ověřit jeho spolehlivost pro zkoumaný jev. Morfologické značkování je totiž typicky vyvíjeno pro analýzu psaného textu, který prošel korekturou, a předpokládá se tedy, že respektuje kodifikaci. Tato anotace se poté s většími či menšími úpravami aplikuje i na korpusy mluveného či webového jazyka, v němž v důsledku vyššího zastoupení nekodifikovaných podob nemusí být adekvátní.

U dotazu pro jmennou frázi je v našem případě klíčová úspěšnost tagu pro jmenný rod u adjektiv, který je dán syntakticky (na rozdíl od substantiv, kde je lexikální, a tudíž je z hlediska úspěšnosti značkování mnohem spolehlivější). Abychom zjistili, jaký je recall[11] této značky (tedy kolik relevantních případů nepokrývá, ačkoli by měla), sestavili jsme pro každou koncovku adjektiv dotaz:

[tag="A.*" & lemma=".+ý" & word=".+á"][tag="N.N.[145].*" & word=".+[aeěí]"]

[tag="A.*" & lemma=".+ý" & word=".+é"][tag="N.N.[145].*" & word=".+[aeěí]"]

[tag="A.*" & lemma=".+ý" & word=".+ý"][tag="N.N.[145].*" & word=".+[aeěí]"]

Pomocí těchto dotazů jsme vyhledali tvary tvrdých adjektiv (s lemmatem na *-ý*), které končí na *-á*, *-é* nebo *-ý*, za nimiž následuje neutrum v nominativu, akuzativu nebo vokativu s tvarem zakončeným na *-a*, *-e*, *-ě* nebo *-í*. Při takto blízkém sousedství adjektiva a substantiva lze předpokládat, že jsou tato dvě slova syntakticky spojena (vztahem atribut + řídící jméno), aniž bychom to dále nějak specifikovali, což potvrdila i ruční kontrola. Manuální analýzou jsme zjišťovali, kolik případů

[11] Recall je míra užívaná v celé řadě oblastí datového zpracování (včetně morfologické anotace), která pro danou metodu vyjadřuje, kolik procent z případů, které jsou relevantní, metoda správně identifikovala. Např. při automatickém značkování neuter je recall podíl všech správně určených neuter v korpusu z těch, která se tam skutečně nacházejí (ať už byla, nebo nebyla metodou identifikována).

adjektiv relevantních pro naši úlohu (tj. případů, kdy jde o shodu u neuter v pl.) nemá morfologickou značku neutra, a tudíž se do vyhledávání podle dotazu pro jmennou frázi (viz odd. 4.1) nedostane, a přitom by mělo. Výsledky manuální analýzy jsou následující:

Dotaz	Podíl relevantních jevů nezahrnutých pod značku jmenného rodu (neutrum)
koncovka -*á*	0,83 %
koncovka -*é*	0 %
koncovka -*ý*	23,53 %

Tabulka 1: Podíl relevantních případů shody nezahrnutých pod značku pro neutrum, které základní dotaz nevyhledá a o které je třeba výsledky korigovat.

Z výsledků je patrné, že zatímco v případě koncovek -*á* a -*é* je podíl nezahrnutých výskytů zcela zanedbatelný (všechny realizace tohoto typu jsou dohledatelné pomocí dotazu pro jmennou frázi), realizace s -*ý* je významně postižena tím, že morfologická anotace je příliš úzce šita na míru kodifikovanému jazyku. Při vyhodnocování výsledků jsme s tím tedy museli počítat a o tyto případy výsledky korigovat.[12]

Recall pro participiální konstrukci jsme zjišťovali pomocí dvou dotazů, které hledaly výskyty participií podle koncovky:

```
(([tag="N.N.1.*"][tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*
[tag="Vp.*" & word=".+la"])|
([tag="Vp.*" & word=".+la"]
[tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*[tag="N.N.1.*"]))
within <s/>
```

Pomocí tohoto dotazu jsme vyhledali neutra v nominativu spolu s participiem na -*la*, mezi nimiž mohla být libovolná pozice (s výjimkou sloves v infinitivu či kondicionálu, spojek a interpunkčních znamének). Dotaz je konstruován tak, aby vyhledával v rámci jedné věty a v libovolném pořadí složek. Analogicky pak byl sestrojen dotaz pro koncovku -*ly* či -*li*:

```
(([tag="N.N.1.*"][tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*
```

[12] Korekce spočívá v přepočítání poměrů variant při zohlednění těch výskytů koncovky -*ý* (*starý města*), které dotaz v odd. 4.1 v důsledku špatného morfologického značkování nenajde. Pokud tedy v daném korpusu najdeme 100 relevantních případů atributivní shody, z nichž 20 připadá na koncovku -*ý*, tj. 20 %, korigované výsledky vycházejí z předpokladu, že celkem je relevantních případů v korpusu 100 + 23,54 = 123,54 a na shodu realizovanou koncovkou -*ý* připadá 20 + 23,54 = 43,54 dokladu, tj. 35,2 %.

```
[tag="Vp.*" & word=".+l[yi]"])|
([tag="Vp.*" & word=".+l[yi]"]
[tag!="V[^fc].*" & tag!="[ZJ].*"]*[tag="N.N.1.*"]))
within <s/>
```

Na rozdíl od jmenné fráze však u participií ani v jednom výskytu nebyly zjištěny případy, které by byly pro výzkum shody relevantní, a přitom by nebyly podchyceny morfologickým značkováním. Žádná korekce pro výsledky participií tedy není potřeba.

5 Výsledky

Vyhledané konkordance jsme manuálně analyzovali na několika vzorcích. Podle typu shody jsme jednotlivé případy kategorizovali následujícím způsobem:

Typ shody	Příklad jmenné fráze	Příklad participia
kodifikovaná varianta	*velká města*, *ta zvídavá štěňata*	*města byla zničena*
nekodifikovaná varianta s *y*	*velký města*, *mý nový trička*	*města byly zničeny*
nekodifikovaná varianta s *e*	*velké města*, *malé červené jablka*	–
kombinace různých variant	*ty všechny velká města* / *ty všechny velké města*	*města byly zničena* / *města byly zničené*
nerelevantní výskyt	*uvázal ve větvích stromu svoje povřísla*	*alba se prodalo 7000 kusů*

Tabulka 2: Typy shody a příklady, u rozsáhlejších frází je možná kombinace různých variant.

Následující tabulky 3 a 4 obsahují relativní četnosti jednotlivých variant u obou sledovaných jevů. Hodnoty jsme sestupně seřadili podle procentuálního zastoupení kodifikované varianty. Pořadí je jak u jmenné, tak slovesné fráze téměř totožné. Výjimku tvoří beletrie, u níž jsme zaznamenali častější výskyt nekodifikované varianty v případě jmenné fráze, zatímco v případě participia byl výskyt nekodifikované varianty u beletrie minimální a odpovídal hodnotě u odborné literatury. Jak je z tabulek patrné, téměř ve všech korpusech se v řádu jednotek objevily i víceslovné fráze obsahující více různých variant, kde alespoň jedna byla nekodifikovaná (např. *ložiska uranu byly vzdálená*).

V každém z 8 zkoumaných korpusů představených výše jsme provedli manuální analýzu 5 vzájemně se nepřekrývajících vzorků po 40 výskytech (tj. celkem 200 náhodně vybraných dokladů).[13] Jedinou výjimkou je vzorek pro participium v rámci

[13] Na analýze se kromě autorů podílela ještě kol. Svitlana Fiyalka.

korpusu ORATOR v2, kde bylo celkově nalezeno pouze 187 dokladů, které byly všechny prozkoumány. Ve výsledcích se tedy objevují pouze relevantní doklady (tj. případy, kdy jde o shodu s neutrem v plurálu), korekce na základě analýzy recallu byla uplatněna u jmenné fráze (u varianty na -*ý*).

Shoda ve jmenné frázi (jev *ty velké města*)					
Registr	**Výchozí korpus**	**Kodifikovaná varianta**	**Varianta s *ý* (po korekci)**	**Varianta s *é***	**Kombinace více variant s alespoň jednou nekodifikovanou**
odborná literatura	SYN2020	99,48 %	0,00 %	0,52 %	0,00 %
internetová žurnalistika	ONLINE2_NOW	99,00 %	0,00 %	1,00 %	0,00 %
beletrie	SYN2020	90,27 %	9,73 %	0,00 %	0,00 %
sociální sítě	ONLINE1	85,98 %	11,45 %	2,06 %	0,51 %
internetová fóra	NET v2	79,33 %	16,21 %	3,97 %	0,50 %
monology	ORATOR v2	60,64 %	38,45 %	0,00 %	0,92 %
spontánní mluvená čeština (starší)	ORAL v1	7,01 %	88,99 %	0,50 %	3,50 %
spontánní mluvená čeština (novější)	ORTOFON v2	2,40 %	94,01 %	2,00 %	1,60 %

Tabulka 3: Distribuce koncovek u jmenné fráze, výsledky pro každý z korpusů jsou založeny na manuální analýze 5 vzorků po 40 výskytech.

Shoda u participií (jev *stehna bolely*)				
Registr	**Výchozí korpus**	**Kodifikovaná varianta**	**Varianta s *y***	**Kombinace více variant s alespoň jednou nekodifikovanou**
beletrie	SYN2020	97,74 %	2,26 %	0,00 %
odborná literatura	SYN2020	97,25 %	2,75 %	0,00 %
internetová žurnalistika	ONLINE2_NOW	94,35 %	5,08 %	0,56 %
sociální sítě	ONLINE1	87,41 %	12,59 %	0,00 %
internetová fóra	NET v2	67,66 %	30,54 %	1,80 %
monology	ORATOR v2	54,24 %	44,07 %	1,69 %
spontánní mluvená čeština (starší)	ORAL v1	11,32 %	87,74 %	0,94 %
spontánní mluvená čeština (novější)	ORTOFON v2	9,62 %	89,42 %	0,96 %

Tabulka 4: Distribuce koncovek u participií, výsledky pro každý z korpusů jsou založeny na manuální analýze 5 vzorků po 40 výskytech.

Největší míra zastoupení kodifikovaných variant (více než 90 %) je u odborné literatury, beletrie a internetové žurnalistiky, což je patrně dáno tím, že se jedná o spíše formální a připravené texty, které navíc procházejí korekturou (zejm. to platí pro beletrii a odbornou literaturu, v menší míře pak pro internetovou žurnalistiku). I v textech z této kategorie jsme však u obou sledovaných jevů identifikovali nekodifikované varianty, v případě jmenné fráze se jednalo výhradně o adjektiva s koncovkou *-é* (*V té černé lakované vitríně se otočí klíčkem v zámku a* ***skleněné dvířka*** *se otevřou*), kde může pomáhat analogie s kodifikovanou koncovkou pro ženský nebo mužský neživotný rod (stejně jako koncovka *-y* u participia ve slovesné frázi). Právě to podle nás může být příčinou, proč i autoři a korektoři odborných či publicistických textů mohou být vůči této variantě méně citliví. Vyšší výskyt varianty adjektiv s koncovkou *-ý* u beletrie (*a tak fakt nepotřeboval začínat si na* ***starý kolena*** *ještě s ruskou mafií*) pak přisuzujeme jednak obecně volnějšímu vztahu beletrie ke spisovné češtině a jednak tomu, že autoři chtějí pomocí ní vyjádřit mluvenost či spontánnost např. v přímé řeči.

U příspěvků na sociálních sítích a v internetových diskusních fórech, pro něž je charakteristická vyšší míra spontánnosti a neformálnosti, je už zastoupení kodifikovaných variant nižší (87 %, resp. 68 % u slovesné fráze a 86 %, resp. 79 % u jmenné fráze), ve většině nekodifikovaných případů se u jmenné fráze jedná o variantu s koncovkou *-ý* (11 %, resp. 16 %), nicméně v několika případech jsme zaznamenali i variantu s koncovkou *-é* (téměř 4 % případů u internetových fór). Tato tendence je ještě patrnější u monologů. Ačkoli se jedná o připravené projevy na předem určené téma, a tím pádem jsou v kontextu mluvené češtiny spíše na formální straně pomyslné osy (srov. Cvrček et al., 2020, s. 94), kodifikované tvary se v rámci vzorku vyskytly pouze v zhruba 54 % případů (u slovesné fráze), resp. 61 % případů (u jmenné fráze).

V případě těchto komunikačních situací, které představují střední pásmo variace (tj. užití kodifikované varianty kolísá zhruba mezi 10 % a 90 %), můžeme spekulovat o vlivu syntaktických faktorů na podíl variant. Zdá se, že participia vykazují spíše nižší podíly kodifikované varianty (zejm. u internetových fór a monologů), což by mohlo souviset s jejich vyšší průměrnou vzdáleností od substantiva (ve srovnání s relativně těsným spojením atributu a neutra u jmenné fráze).[14] Mluvčí tak možná v případě participiálních konstrukcí snáz ztrácejí perspektivu výpovědi, a v důsledku toho nevnímají odchýlení od kodifikace tak explicitně a méně inklinují k sebekorekci.

[14] Tuto domněnku potvrzuje i šetření na korpusu SYN2020, které využívá jeho syntaktickou anotaci. Pokud se omezíme na neutra v plurálu, lze konstatovat, že průměrná vzdálenost mezi takovýmto substantivem a jeho kongruentním atributem je 1,17 pozice, zatímco vzdálenost mezi substantivem v roli subjektu a predikativním participiem je v průměru 2,72 pozice.

U spontánní mluvené češtiny pak nekodifikované podoby zcela převažují (u jmenné fráze v korpusu ORTOFON v2 jsme zaznamenali kodifikovaný tvar pouze v 2,4 % případů). Zároveň jak u jmenné, tak slovesné fráze je na základě porovnání frekvencí mezi dvěma korpusy z odlišného časového období (reflektující zhruba stav první a druhé dekády 21. století) možné spekulovat o tom, že se frekvence kodifikovaných tvarů postupně s časem snižuje.

6 Diskuse

Obecně lze konstatovat, že výskyt nekodifikovaných tvarů je jak u jmenné, tak slovesné fráze úměrný míře (ne)formálnosti, (ne)připravenosti, resp. psanosti/mluvenosti daného komunikátu. Je zároveň evidentní, že jejich výskyt je charakteristický pro texty, které nepodléhají nebo ani nemohou podléhat zpětné korektuře a intervenci kodifikace. Dále pak z výsledků plyne, že i v situacích, které jsou do značné míry veřejné (fóra, sociální sítě či monology), se nekodifikované varianty objevují v procentu případů, které nelze jednoduše odsoudit do role marginální varianty, a v zásadě jim nelze upřít status dubletního prostředku patřící k normě těchto situací (srov. s hodnocením variant jako hovorových v PMČ (s. 418)).

Proti přiznání statusu dublety pak může vypovídat zjištěný stav v korpusech psaného jazyka. Výsledky v těchto korpusech je ovšem třeba interpretovat v kontextu současné jazykové situace. Zatímco v mluvených či spontánních situacích lze pozorovaný úzus považovat za obraz autentického jazykového chování, a tedy i normy v daných situacích vyciťované, v oficiálních/formálních psaných textech v zásadě nelze rozhodnout, jestli je vysoké procento kodifikovaných podob dáno primárně vlivem kodifikace (korektury či autokorektury) na mluvčí a jejich úzus (srov. s představou „bludného kruhu“ u Chromého (2008)), nebo tím, že tyto texty s převažujícím podílem kodifikovaných variant spontánně následují implicitní normu těchto situací. Většinová motivace je podle našeho názoru neodhalitelná. Ani šetření dotazníkového typu (jako např. Adam (2007); Svobodová et al. (2011)), v nichž badatelé zkoumají vztah ke konkrétním jazykovým prostředkům, v odhalení postojů a motivace nepomáhají.[15]

[15] V první řadě jsou zatížena zásadní interpretační nejistotou, jestli se mluvčí při deklarování svých postojů vyjadřují ke svým jazykovým preferencím, či zda pouze replikují povědomí o závaznosti kodifikace, které získali ve škole. Mluvčí v důsledku působení kodifikační autority mnohdy nejsou schopni vnímat jazykovou normu jinak než prizmatem příruček, jako jsou Pravidla českého pravopisu nebo vlivné mluvnice. V druhé řadě pak závěry problematizuje fakt neshody mezi deklarovanými postoji a převažujícím územ, což je aspekt, který brání jednoznačnému ztotožnění úzu nebo postojů s normou (Cvrček, 2008, s. 150).

Jak by vypadal autentický úzus psané formální komunikace, pokud by na něj kodifikační autorita neměla vliv, můžeme pouze přibližně odhadovat podle úzu v těch sférách, které jsou kodifikační intervencí zasaženy méně. Jistě by nebylo adekvátní tvrdit, že kdyby kodifikace nebylo, písemný projev by vypadal stejně jako mluvený, ale považujeme za přiměřené se domnívat, že by podíl nekodifikovaných variant v něm byl výrazně vyšší.

Takovýto myšlenkový postup – separování autentického a intervencí ovlivněného úzu – považují za neadekvátní ty přístupy, které chápou kodifikaci či obecně normativní přístup jako inherentní součást sociolingvistické situace jazyků, jako je čeština (např. Beneš, 2016; Dovalil, 2006). Ačkoli takovým pohledům přiznáváme určitou legitimitu[16] a z čistě teoretického hlediska asi není možné rozhodnout o jejich neoprávněnosti, lze vůči nim zde namítnout, že (1) kodifikace zjevně nebyla součástí sociolingvistické situace po celou dobu dějin (nemusí tedy být inherentní součástí jazyka jako takového) a že (2) kodifikace v dnešním prostředí není schopna reflektovat, natož pak zadržet jazykový vývoj (ani v celku jazyka, ani v dílčích případech jednotlivých jevů), což z ní přirozeně činí cizorodý element v jazykové situaci.

Zejména druhá námitka je podle nás klíčová. Poslední revize kodifikace proběhla v roce 1993. Rozporuplné přijetí této reformy – viz „furor orthographicus“ (srov. Stich, 2004, s. 11–19) – vyústilo nejen v přijetí Dodatku, ale zejména v paralýzu kodifikační praxe. V současnosti neexistuje ani vůle, ani autorita, která by změnu kodifikace prosadila. Společenské klima se od začátku 20. století navíc zásadně změnilo: není proto pravděpodobné, že by jakákoli institucionalizovaná reforma jazyka byla navržena a přijata. Pokud by tedy mluvený úzus byl předznamenáním změny (což je, domníváme se, požadavek z diachronního hlediska přiměřený), pak právě neschopnost revize z kodifikace činí element jazykovému vývoji cizorodý, který nevyhnutelně vede k jejímu oslabení (kodifikace je z jazykové situace postupně vytlačována do oblastí, kde ji lze vynutit, tedy zejm. do prostředí školního testování).

Vrátíme-li se opět na konkrétnější úroveň k diskusi o shodě u neuter v pl., proti přijetí variant na *-é* či *-ý* do kodifikace byly vznášeny argumenty z pozice funkčního kritéria, tj. že není dostatečně distinktivní, viz citace Chloupka et al. (1962) v úvodu. S tímto argumentem se vyrovnal už Starý (1995, s. 22–26), který upozornil na neadekvátnost implicitního předpokladu, že distinkce mezi singulárem a plurálem (sg.: *nové letiště* – pl.: *nová letiště* vs. sg. i pl.: *nový letiště* či sg. i pl.: *nové letiště*)

[16] Např. existenci jazykových norem nelze popřít, otázka je vždy, jak spolehlivě je tato norma zaznamenaná a jak je tento záznam závazný.

musí být nutně signalizována morfologicky (a nikoli třeba lexikálně – formulace *dvě nový letiště* je zcela jednoznačná). Náš korpusový průzkum se sice nezaměřoval pouze na případy, kdy vzniká homonymie, přesto jeho výsledky pro poloformální i neformální komunikaci naznačují, že zde obhajoba kodifikace argumentuje benefity (jednoznačnost), které tváří v tvář konkrétní komunikační potřebě nejsou zdaleka tak podstatné či potřebné. Pokud by mluvčí potřebu jednoznačnosti na rovině morfologie skutečně v komunikaci vyciťovali, byl by odraz této potřeby v úzu patrný.

7 Závěr: Doporučení pro jazykovou politiku

Na úvod této části bychom chtěli předznamenat, že jsme si vědomi toho, že samotná zjištění stavu úzu neimplikují nějaké konkrétní kroky či změny v jazykové politice (a zjevně nejsme v tomto přesvědčení sami, jednomu z recenzentů děkujeme za návrh, abychom zde tuto úvahu rozvedli explicitně). Taková rozhodnutí jsou axiologické povahy a v zásadě je nelze podepřít lingvistickými argumenty. To, co si naopak na pozadí pozorování úzu dovolit můžeme, je komentovat kodifikační praxi (podobu kodifikace) se zřetelem k cílům a předsevzetím, s nimiž je vytvářena. Pokud je tedy v jádru stávající praxe, která se utvářela od formulování tezí jazykové kultury, kodifikace chápána především jako záznam jazykové normy (srov. Nebeská, 1999, s. 37), je možné na základě pozorování úzu poukazovat na rozpory mezi zásadami jazykové regulace a jejich konkrétním naplněním.

S vědomím těchto limitů (a s explicitním poukazem v pasážích, kde budeme svými závěry linii mezi tím, co lze dovodit z korpusových dat a co ne, překračovat) se můžeme v tomto oddíle pokusit formulovat doporučení pro jazykovou politiku v ČR. Východiskem pro další úvahy by na základě obrazu úzu, který byl podán výše, měly být tyto dvě otázky: (1) Jsme schopni na základě poznání stavu úzu formulovat v rámci stávajícího paradigmatu kodifikační praxe požadavek na začlenění alternativních podob shody jako dublet do kodifikace? Odpovíme-li na předchozí otázku kladně, můžeme přejít k otázce: (2) Je za současného stavu jazykové politiky některý z jejích aktérů schopen takové změny do kodifikace promítnout?

Na základě výsledků prezentovaných výše jsme přesvědčeni o tom, že současná kodifikace v oblasti shody s neutry v plurálu plně nereflektuje úzus, resp. domníváme se, že nekodifikované tvary nelze považovat za chybné, neboť analýza dat z různých korpusů ukazuje, že v určitých typech komunikátů a situacích (vč. situací poloformálních či polooficiálních) se jedná o podoby hojně užívané, a i tam, kde nepřevažují, se jedná o tvary s nezastupitelnou funkcí (např. vyjádření mluvenosti v psaném projevu). Nekodifikované tvary nijak negativně neovlivňují dorozumění ani další komunikační cíle. Odpověď na první otázku je tedy na základě naší sondy kladná.

Případ shody neuter v plurálu přitom chápeme jako příklad jevu, který ukazuje na problematičnost přetrvávající jazykové politiky (průzkum dalších jevů, jako

např. *bychom* vs. *bysme*, *mladý* vs. *mladej*, *lidmi* vs. *lidma*, *mléko* vs. *mlíko*, atp. by nejspíše potvrdil, že situace je u nich obdobná[17]). Palčivost tohoto problému je o to větší, že kodifikace zažívá doposud nejdelší období bez výraznější a šířeji diskutované revize ve své novodobé historii, a to v důsledku změněné společenské situace po roce 1989, která výraznější institucionální intervenci blokuje.

Pokud tento trend bude pokračovat – nekodifikované varianty budou v úzu přetrvávat, či dokonce růst a paralýza kodifikační politiky bude trvat – budeme v brzké budoucnosti čelit situaci, kdy kodifikovaná varieta bude ještě více vyklízet pozice a zůstane z ní artefakt uplatňovaný pouze ve školním prostředí a zejména ve školním testování (obzvlášť bolestně se to promítá do státních přijímacích zkoušek a státních maturit, kdy část úloh je založena čistě na zjišťování znalosti kodifikace[18]).

Rádi bychom na tomto místě explicitně zdůraznili – a vědomě tím vykračujeme z limitů toho, co lze z korpusových výsledků odvodit –, že cílem tohoto textu není vyzvat k reformě stávající kodifikace, a to z několika důvodů. Jednak soudíme, že – v odpovědi na výše položenou otázku (2) – už několik desetiletí není společenské klima tomuto způsobu regulace otevřeno. Dále máme za prokázané, že takové řešení se už v minulosti ukázalo jako krátkodobé, srov. vystoupení PLK vůči puristům ve 30. letech, které mělo přesně tento charakter, tedy odstranit z kodifikace nejkřiklavější případy neshod s územ, ale jinak neměnit principy jazykové politiky (Cvrček, 2006, s. 12; Starý, 1995, s. 51). A konečně proto, že za optimální řešení současné situace považujeme změnu vnímání role lingvistů a odklon od chápání jejich úlohy jako inherentně intervenční autority, jakkoli tento závěr není vyvoditelný z našeho průzkumu úzu a je založen pouze na našich postojích k jazyku a preferencích. Vidíme tedy problém v intervencionalismu současné praxe (srov. Cvrček, 2008), proto by nebylo řešením navrhovat další intervenci, což by reforma kodifikace nesporně byla.

Pokud nejsme schopni přijít s revizí kodifikace (viz výše), je třeba otevřeně prohlásit její stávající podobu za neodpovídající současné situaci a rozšířit tak možnosti „nesankcionovatelného“ jazykového chování. Na základě výše prezentovaných

---

17 Zároveň ale dodejme, že tento konkrétní jev považujeme přece jen za poněkud specifický, protože jeho variabilitu, na rozdíl od jiných autorů (Kraus et al., 1981), nepřisuzujeme primárně tomu, že by mluvčí cítili potřebu použít místo kodifikované varianty variantu stylově neutrální (sami totiž v některých případech nehodnotíme použití varianty s *-á*/*-a* jako hyperkorektní či knižní), ale že za stejně podstatné považujeme psycholingvistické (vzdálenost shodujících se větných členů) či funkční a stylové hledisko.

18 Jako příklad lze uvést úlohu 30 v testu Cermatu z roku 2023 pro žactvo z 9. tříd, dostupné na adrese <https://www.statniprijimacky.cz/wp-content/uploads/2023/04/statni-prijimacky-cesky-jazyk-test-zadani-2023-1-radny-termin-ctyrlete-obory.pdf>.

výsledků můžeme o shodě neuter v plurálu prohlásit, že vynucování výlučně[19] kodifikovaných podob obecně není nadále adekvátní, a to ani ve školním prostředí (např. u přijímacích zkoušek), a že ostatní (dnes nekodifikované) podoby by neměly být na tomto základě sankcionovány.

LITERATURA

Adam, Robert (2007): „Senátorka umřela.“ K jazykové kultuře veřejnoprávního televizního a rozhlasového zpravodajství. In: Václav Lábus – Kateřina Váňová (eds.), *Eurolingua & Eurolitteraria 2006*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 108–115.

Beneš, Martin (2016): Jak a proč sociologizovat pohled na jazykovou kulturu. *Naše řeč*, 99(5), s. 227–242.

Cvrček, Václav – Laubeová, Zuzana – Lukeš, David – Poukarová, Petra – Řehořková, Anna – Zasina, Adrian Jan (2020): *Registry v češtině*. Praha: NLN.

Cvrček, Václav – Richterová, Olga (2024): *Příručka ČNK* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 14. 1. 2024. <https://wiki.korpus.cz>.

Cvrček, Václav (2006): *Teorie jazykové kultury po roce 1945*. Praha: Karolinum.

Cvrček, Václav (2008): *Regulace jazyka a Koncept minimální intervence*. Praha: NLN – Ústav Českého národního korpusu.

Cvrček, Václav et al. (2015): *Mluvnice současné češtiny: 1, Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolinum.

Dovalil, Vít (2006): K úvahám o spisovném/standardním jazyku – pohled z poněkud širší perspektivy. *Slovo a slovesnost*, 67(2), s. 96–102.

Hoffmannová, Jana (2016): Projevy mluvené a psané. In: Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Cit. 14. 1. 2024. <https://www.czechency.org/slovnik/PROJEVY MLUVENÉ A PSANÉ>.

Chloupek, Jan – Lamprecht, Arnošt – Vašek, Antonín (1962): Český národní jazyk a některé jeho vývojové perspektivy. *Slovo a slovesnost*, 23(4), s. 258–265.

Chromý, Jan (2008): O nazírání a vnímání jazykového vývoje, zejména nedávného. *Naše řeč*, 91(2), s. 68–79.

Kaderka, Petr (2007): Uplatňuje se v mluvené češtině plurálová shoda neuter? Pozorování na základě dat z korpusu DIALOG a ČNK. In: František Štícha – Josef Šimandl (eds.), *Gramatika a korpus 2005 = Grammar & Corpora 2005: Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, 23.–25. 11. 2005, sídlo AV ČR v Praze*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, s. 131–142.

Karlík, Petr (2017): Shoda. In: Petr Karlík – Marek Nekula – Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Cit. 14. 1. 2024. <https://www.czechency.org/slovnik/SHODA>.

[19] Ačkoli to bylo v minulosti opakovaně zmiňováno v debatách o podobě jazykového standardu, považujeme za důležité zde znovu zdůraznit, že rozvolněním standardu nedojde k jeho devalvaci ani ke změně v hodnocení variant (intervence do regulační činnosti neznamená nutně intervenci do jazyka). Shoda typu *velká města byla* zůstane pravděpodobně i nadále formálnější a bude takto používána při vyhraněně oficiálních příležitostech (např. při novoročním projevu prezidenta).

Kraus, Jiří – Kuchař, Jaroslav – Stich, Alexandr – Štícha, František (1981): Současný stav a vývojové perspektivy kodifikace spisovné češtiny. *Slovo a slovesnost*, 42(3), s. 228–238.

MČ2: Komárek, Miroslav – Kořenský, Jan – Petr, Jan – Veselková, Jarmila (eds.) (1986): *Mluvnice češtiny: 2, Tvarosloví*. Praha: Academia.

Nebeská, Iva (1999): *Jazyk – norma – spisovnost*. Praha: Karolinum.

Němcová, Božena (1999): *Babička*. Praha: NLN.

PMČ: Karlík, Petr – Nekula, Marek – Rusínová, Zdenka (eds.) (1995): *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN.

Rosa, Wenceslaus Johannes (1991): *Czech grammar, 1672 = Čechořečnost, 1672*. Praha: Porta.

Sgall, Petr – Hronek, Jiří – Stich, Alexandr – Horecký, Ján (1992): *Variation in Language: Code Switching in Czech as a Challenge for Sociolinguistics*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/llsee.39>.

Sojka, Pavel (2018): Kodifikovaná plurálová shoda neuter v nominativu a akuzativu: mizející realita? *Bohemistyka*, 18(3), s. 205–218. <https://doi.org/10.14746/bo.2018.3.1>.

Starý, Zdeněk (1995): *Ve jménu funkce a intervence*. Praha: Karolinum.

Stich, Alexandr (2004): *Jazykověda – věc veřejná*. Praha: NLN.

Svobodová, Jana – Adámková, Ilona – Bogoczová, Irena – Jandová, Eva – Metelková Svobodová, Radana – Svobodová, Diana (2011): *Fenomén spisovnosti v současné české jazykové situaci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta.

Štícha, František et al. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.

Trávníček, František (1948): *Mluvnice spisovné češtiny: Část I., Hláskosloví, tvoření slov, tvarosloví*. Praha: Melantrich.

ZDROJE

NET v2: Jeziorský, Tomáš (2021): *NET v2: Korpus polooficiální internetové komunikace* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

ONLINE1: Cvrček, Václav – Procházka, Pavel (2020): *ONLINE1: Monitorovací korpus internetové češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

ONLINE2_NOW: Cvrček, Václav – Jeziorský, Tomáš – Henyš, Jan (2022): *ONLINE2_NOW: Monitorovací korpus internetové češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

ORAL v1: Kopřivová, Marie – Lukeš, David – Komrsková, Zuzana – Poukarová, Petra – Waclawičová, Martina – Benešová, Lucie – Křen, Michal (2017): *ORAL: Korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2. 6. 2017* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

ORATOR v2: Kopřivová, Marie – Laubeová, Zuzana – Lukeš, David – Poukarová, Petra – Škarpová, Marie (2020): *ORATOR v2: Korpus monologů* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

ORTOFON v2: Kopřivová, Marie – Laubeová, Zuzana – Lukeš, David – Poukarová, Petra – Škarpová, Marie (2020): *ORTOFON v2: Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

SYN2020: Křen, Michal – Cvrček, Václav – Henyš, Jan – Hnátková, Milena – Jelínek, Tomáš – Kocek, Jan – Kováříková, Dominika – Křivan, Jan – Milička, Jiří – Petkevič, Vladimír – Procházka, Pavel – Skoumalová, Hana – Šindlerová, Jana – Škrabal, Michal (2020): *SYN2020: Reprezentativní korpus psané češtiny* [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 22. 5. 2023. <www.korpus.cz>.

Václav Cvrček
Ústav Českého národního korpusu FF UK
Panská 890/7, 110 00 Praha 1
vaclav.cvrcek@ff.cuni.cz

Tento článek je volně přístupný na základě licence *Creative Commons Uveďte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence*, která umožňuje používání, šíření a reprodukci článku za podmínky, že původní článek bude řádně citován. Licenční podmínky jsou dostupné zde: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs.

This is an open access article under the terms of the *Creative Commons Attribution 4.0 International Public License*, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original article is properly cited. The license terms are available here: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.